

Inhoud

Kanaaleilanden

- ▶ Breng een bezoek aan Jersey Zoo en Durrell Wildlife Conservation Trust
- ▶ Neem een kijkje bij Hauteville House van Victor Hugo op Guernsey
- ▶ Maak een wandeling op het lieflijke Herm
- ▶ Verken het groene Sark met paard en wagen
- ▶ Kijk uit over de rotsen en baaien van Alderney
- ▶ Bezichtig Castle Cornet op Guernsey

- 6 Kaarten en plattegronden
- 9 Woord vooraf

1 11 Kanaaleilanden: een verdieping

- 12 Politiek en samenleving
- 15 Economie
- 15 Natuur
- 17 Bevolking
- 21 Eten en drinken

2 25 Geschiedenis

- 26 Prehistorie
- 27 Oudheid
- 27 Vroege middeleeuwen
- 28 Late middeleeuwen
- 30 Renaissance
- 30 Vroegmoderne tijd
- 32 19de eeuw
- 32 Wereldoorlogen
- 35 Naoorlogse ontwikkelingen

3 39 Jersey

- 42 St. Helier
- 55 St. Lawrence
- 58 St. Brelade
- 64 St. Peter
- 65 St. Ouen
- 68 St. Mary
- 70 St. John
- 70 Trinity
- 73 St. Martin
- 76 St. Saviour
- 79 Grouville
- 81 St. Clement
- 83 Tips en adressen

4 87 Guernsey

- 92 St. Peter Port
- 103 St. Martin
- 106 St. Andrew
- 110 Forest
- 111 Torteval
- 111 St. Peter-in-the-Wood
- 113 St. Saviour
- 115 Castel
- 116 Vale
- 118 St. Sampson
- 121 Tips en adressen

5 125 Herm

- 130 Jethou
- 130 Rondje Herm
- 135 Tips en adressen

6 137 Sark

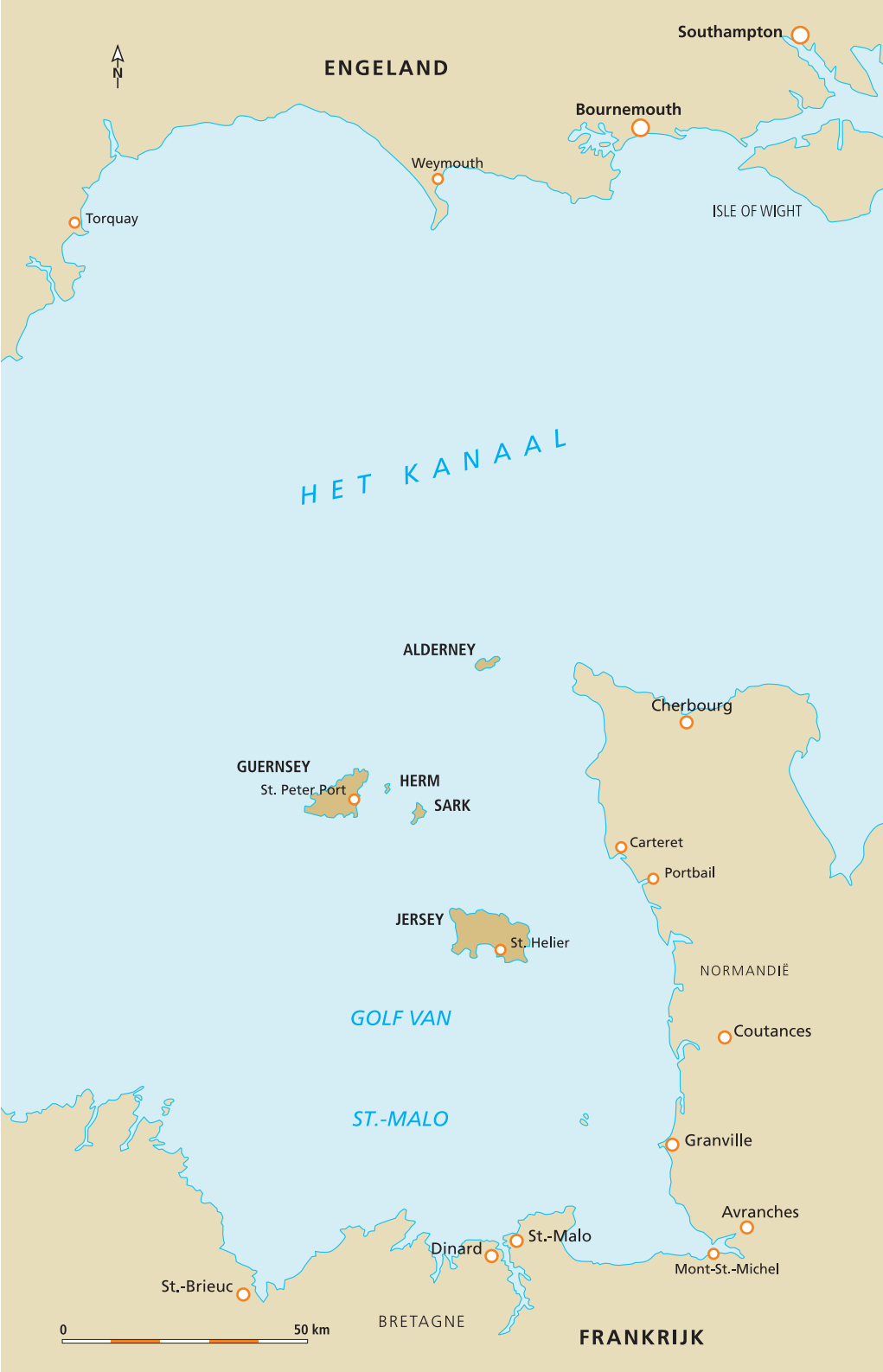
- 143 Van de haven naar The Hill
- 145 Seigneurie
- 147 Noord- en westkust
- 148 Brecqhou
- 149 La Coupée
- 150 Little Sark
- 151 Tips en adressen

7 153 Alderney

- 155 St. Anne
- 161 Breakwater
- 161 Rondje Alderney
- 165 Tips en adressen

i 168 Praktische reisinformatie

r 174 Register

Woord vooraf

‘Le pays est beau, le peuple est bon, l’histoire est fière. La côte sauvage est majestueuse.’

Aan deze lovende woorden over de Kanaaleilanden van de hand van de Franse schrijver Victor Hugo (1802–1885) valt nauwelijks iets toe te voegen. Wie naar de Kanaaleilanden reist, zal het zelf ontdekken: het is een mooi land dat wordt bewoond door aardige mensen, die trots zijn op hun geschiedenis. Dat laatste kan de vakantieganger van nu zelfs met meer recht vaststellen dan Hugo in zijn tijd. De Kanaaleilanden werden tijdens de Tweede Wereldoorlog immers als het enige Engelse grondgebied door de Duitsers bezet. Hoe de eilanders zich door deze rampzalige periode heen-sloegen, wordt getoond in verschillende musea.

En Victor Hugo overdrijft niet eens als hij het woeste landschap ten slotte ‘majestueus’ noemt. De Kanaaleilanden hebben kilometerslange kusten met grillige rotsformaties, steile klippen en gevaarlijke riffen. Vooral in het voorjaar en de vroege zomer, als er talloze bloemen en planten in bloei staan, kunnen hier prachtige wandelingen worden gemaakt. Daarnaast zijn er de nodige rustige baaien en stranden waar alle vormen van watersport kunnen worden beoefend.

Het aardige van de Kanaaleilanden is ook dat het getouwtrek om dit grondgebied tussen Engeland en Frankrijk tal van sporen heeft nagelaten. Van Engelse forten en vestingen ter verdediging tegen Franse aanvallen tot een uitstekende Franse keuken naast een degelijke Britse. Na enige tijd tot het Franse Normandië te hebben behoord, is de archipel al vanaf het einde van de 12de eeuw trouw aan de Britse Kroon. Niettemin bleef de bevolking eeuwenlang het Normandische dialect spreken. Het Engels werd pas in 1921 de officiële taal, met als resultaat dat je vaak Franse namen tegenkomt die op zijn Engels worden uitgesproken en dat straatnamen bijvoorbeeld dikwijls tweetalig zijn.

Karin Evers

Kanaaleilanden: een verdieping

De Fransen noemen ze Îles Anglo-Normandes, de Britten spreken van hun Channel Islands. En eigenlijk is die Franse benaming meer to the point dan de Engelse: de Kanaaleilanden liggen immers helemaal niet in het Kanaal, maar in de Golf van Saint-Malo. Geografisch gezien dus dicht bij Normandië, maar historisch gezien bij Engeland. Al bijna 8 eeuwen geleden kozen de Kanaaleilanden ervoor trouw te blijven aan de Engelse Kroon. Of, om Victor Hugo's veel geciteerde uitspraak ook maar eens aan te halen: 'De Kanaaleilanden zijn kleine stukjes Frankrijk die in zee zijn gevallen en door Engeland opgevist.'

< Zicht op St. Peter Port, de hoofdstad van Guernsey.

POLITIEK EN SAMENLEVING

De Kanaaleilanden vormen twee *bailiwicks* (baljuwschappen), met een *bailiff* (baljuw) aan het hoofd van bestuur en rechtspraak. Het grootste bailiwick is dat van Jersey, waartoe ook de omliggende groepen van rotseilandjes behoren. Het andere is het bailiwick van Guernsey, waartoe ook Sark, Herm, Alderney en enkele kleinere rotseilandjes behoren. Sinds 1066 verbonden met de Britse Kroon, genieten de beide bailiwicks een grote mate van zelfbestuur, met eigen parlementen, rechtbanken, munten, bankbiljetten, postzegels, wetten en belastingen.

De bailiff is op zijn eiland de voorzitter van het parlement (*The States*) en van het gerechtshof (*Royal Court*). Hij moet een ingezetene van het eiland zijn en wordt benoemd door de Britse Kroon. Dat geldt ook voor zijn plaatsvervanger, de *deputy bailiff*.

Ook de *lieutenant governor*, de vertegenwoordiger van Groot-Brittannië op het eiland, wordt door de kroon benoemd. Hij vormt de schakel tussen het parlement van het baljuwschap en de Britse vorstin via het Britse ministerie van Binnenlandse Zaken. Het is een zuiver representatieve functie.

De eilanden Alderney, Sark en Herm erkennen de bailiff van Guernsey als hun opperrechter en burgerlijk hoofd. In tal van zaken zijn ze echter onafhankelijk van Guernsey, zoals Guernsey onafhankelijk is van het Verenigd Koninkrijk.

Onafhankelijkheid

De Kanaaleilanden vormen geen deel van het Verenigd Koninkrijk, zoals Wales, Schotland en Noord-Ierland, maar maken wel deel uit van het Britse Gemeenebest. Ze hebben hun eigen regering, wetten en belastingen; ze sturen geen vertegenwoordigers naar het parlement van Westminster, maar genieten wel voorrechten bij de export van hun producten naar Engeland. Die speciale status van de Kanaaleilanden brengt met zich mee dat ze geen lid zijn van de EU en dus ook niet stemden over de brexit. Nu de brexit een feit is, moet langzamerhand duidelijk worden welke (financiële) consequenties de beslissing niettemin heeft voor de Kanaaleilanden.

De Britse regering heeft geen zeggenschap over de binnenlandse aangelegenheden van de eilanden noch over hun financiële huishouding. De Britse wetten zijn alleen van toepassing op de Kanaaleilanden als dit uitdrukkelijk in die wetten staat vermeld en ze door de eilandparlementen zijn bekrachtigd. De eilanden hebben een kleurige hiërarchie van ambtenaren met traditionele benamingen, die vaak moeilijk te vertalen zijn. Politieke partijen zijn er niet, wetsvoorstellen worden besproken in een algemeen debat.

Uniek is dat de gekozen bestuurders geen salaris ontvangen. Toch besteden ze verscheidene uren per week aan de behartiging van de belangen van hun eiland.

Jersey

Het parlement van Jersey – *The States* – komt iedere dinsdag bijeen, behalve tijdens het paas- en kerstreces en in de maanden juli en augustus. Het bezit de wetgevende macht en wordt voorgezeten door de bailiff, die een beslissende stem heeft.

Het parlement bestaat uit 53 gekozen leden: 12 *senators*, 12 *constables* en 29 *deputies*.

Verdere leden van het parlement zijn: de luitenant-gouverneur, de deken van Jersey, de procureur-generaal en de advocaat-generaal. Deze leden worden benoemd door de Britse Kroon; ze hebben in het parlement recht van spreken, maar bezitten geen stemrecht.

Het wapenschild van Jersey bestaat sinds 1279 uit een rood schild met daarop drie gouden koninklijke luipaarden boven elkaar. De vlag van Jersey heeft een liggend rood kruis (Sint-Patrickkruis) op een witte ondergrond.

Guernsey

Het parlement van Guernsey – officieel *The States of Deliberation*, afgekort *The States* – vergadert de laatste woensdag van iedere maand, behalve in augustus.

Dit parlement telt 58 stemhebbende leden, plus 5 leden als vertegenwoordigers van de Britse Kroon, zonder stemrecht maar wel met recht van spreken. De 58 leden worden gevormd door de bailiff en 33 afgevaardigden, 12 *conseillers*, 10 *douzainiers* en twee vertegenwoordigers van de States of Alderney. Het wapenschild van Guernsey is hetzelfde als dat van Jersey. Maar het embleem van het eiland heeft drie Guernsey-lemmes in plaats van luipaarden.

Openbare diensten

De parlementen van de eilanden zijn verantwoordelijk voor (drink)water- en stroomvoorzieningen, havens en vliegvelden. De inkomstenbelasting is laag. Verder bestaan er geen successierechten, wordt er geen belasting geheven op kapitaalwinsten en kent men er geen btw.

Op het rode wapenschild van de eilanden Jersey en Guernsey zijn drie koninklijke gouden luipaarden afgebeeld.

De *Clameur de Haro* komt ook voor op het Guernsey Tapestry.

CLAMEUR DE HARO

Van de Noorman Rollo stamt de excentrieke *Clameur de Haro*: een roep om gerechtigheid. Dit oude en merkwaardige Normandische recht werd al in de 16de eeuw in Normandië afgeschaft, maar op sommige Kanaaleilanden bleef het bestaan, hoewel er zelden gebruik van wordt gemaakt. Iemand kan een inbreuk op zijn recht of eigendom door een mede-eilandbewoner doen stoppen door in het bijzijn van twee getuigen op zijn knieën te vallen en uit te roepen: 'Haro, Haro, Haro! A l'aide mon prince.

On me fait tort!' en door het onzevader in het Frans op te zeggen. Hierdoor wordt zijn recht of eigendom onder de bescherming van de vorst gesteld. Het protest moet binnen 6 uur ingeschreven worden op de griffie, waarna het geschil verder voor de rechtbank wordt uitgevochten. Iedere tussentijdse actie wordt bestraft. Ook volgt een straf als de *clameur* zonder voldoende reden wordt gedaan.

> **Meer over deze bijzondere gewoonte: clameur.gg.**

een gevreesde aanvoerder van de Noormannen, land te geven: het latere Normandië. Rollo's zoon breidde die gift in 933 uit met de Kanaaleilanden. Opmerkelijk is dat de voormalige plundersaars zich als nieuwbakken landeigenaren ontpopten tot toegewijde christenen die bijzonder nauwgezet met de wetgeving omgingen. De huidige bewoners van Jersey schijnen daar nog een tic van overgehouden te hebben, getuige het spreekwoord: *'They will go to law almost for a potato.'*

De Scandinavische namen van verschillende kustplaatsen zijn nog restanten uit de periode van de invallen van de Noormannen. L'Etac komt bijvoorbeeld van *stakh*, een hoge rots. Verschillende plaatsen in het binnenland kregen echter ook Franse namen.

↳ LATE MIDDELEEUWEN

Keuze voor Engeland

In 1066 versloeg de Normandische hertog Guillaume le Conquérant (Willem de Veroveraar) bij Hastings de Engelse koning Harold II, waardoor Engeland voor het laatst door een vreemde mogendheid werd bezet. Ka-

Castle Cornet in de 17de eeuw.

naaleilanders mogen graag aan dat jaartal refereren als *'het jaar waarin wij Engeland veroverden'*.

Het bleek echter moeilijk vanuit Londen het verbrokkelde rijk (Engeland, Normandië en een stuk van Bretagne) adequaat te besturen. Jan zonder Land (John Lackland), die in 1199 zijn broer Richard Leeuwenhart was opgevolgd, kon de eenheid niet langer bewaren. Hij verloor Normandië aan Frankrijk. De Kanaaleilanden stonden toen voor de keuze: ook overstappen naar Frankrijk of trouw blijven aan de Engelse Kroon. Ze prefereerden het laatste, omdat Jan zonder Land beloofde hun eigen wetten en gebruiken te zullen eerbiedigen en dat in 1213 bevestigde door het verlenen van een constitutie. Deze rechten werden door volgende koningen bij koninklijke charters bekrachtigd en de meeste zijn nu nog steeds van kracht. Daarmee werd de basis gelegd voor het zelfbestuur.

Een grappige verwijzing naar die Normandische inlijving vinden we nog altijd in de nationale toost: *'The Queen, Our Duke'*

Aanvallen van Frankrijk

De Kanaaleilanden hadden nu weliswaar de nodige zelfstandigheid afgedwongen, maar daarmee hadden zij zich ook een eeuwenlange belangstelling van Frankrijk op de hals gehaald. Vooral tijdens de Honderdjarige Oorlog tussen Engeland en Frankrijk (1337–1453) werden ze keer op keer aangevallen. Om daartegen enig verweer te bieden, werden er vestingen, kastelen en torens opgetrokken en steden met muren omgeven. Ondanks die inspanningen deden de Fransen nog verwoede pogingen de eilanden in te palmen, daarbij onder andere gebruikmakend van de politieke en sociale

Jersey

‘Het eiland is charmant en schitterend,’ schrijft Victor Hugo in september 1852 in een brief. ‘Aan de horizon zie je Frankrijk als een wolk en de toekomst als een droom.’ De schrijver (zie ook kader p. 94) heeft zich dan net enkele weken tevoren op Jersey gevestigd na zijn verbanning uit Frankrijk, waar het jaar daarvoor Lodewijk Napoleon via een staatsgreep aan de macht is gekomen. Ook in andere epistels is hij uitbundig over zijn toevluchtsoord: Jersey is magnifiek, superbe en fantastisch. Hoewel veel van wat Victor Hugo in verrukking bracht nog steeds aanwezig is, heeft het toerisme ook het nodige bedorven. Vooral in de zomermaanden, als slierten huurauto’s over de smalle wegen kruipen, is de rust van weleer ver te zoeken. De bezienswaardigheden op Jersey worden per parochie besproken, beginnend met St. Helier en vervolgens met de wijzers van de klok mee.

< Drooggevallene boten in de haven van St. Aubin.

Bevrijdingsmonument in St. Helier.

valt te brengen. Smachtend probeert hij het toch: *'De violette ogen, de wonderbaarlijke teint en de vastberaden, koket-dubbelzinnige blik'*.

Mocht de schoonheid van Lillie je toch nog een raadsel zijn, dan kun je ook terecht bij het doek van Sir Edward Poynter, die zich eveneens liet verleiden de fameuze *beauty* in olievert te vatten.

Op de eerste verdieping van het museum bevindt zich de ingang van het **Merchant's House**, nummer 9 op Pier Road. In 1818 werd dit prachtige huis gebouwd voor een steenrijke scheepseigenaar, Philippe Nicolle. Het is geheel ingericht zoals dat in de victoriaanse tijd gebruikelijk was.

> JERSEY MUSEUM AND ART GALLERY, The Weighbridge, jerseyheritage.org

Bevrijdingsmonument

Aan Liberation Square vind je een tamelijk traditioneel bevrijdingsmonument: een groep eilanders hijst de Britse vlag nadat de Duitsers in 1945 hebben gecapituleerd. Het beeld werd vervaardigd door Philip Jackson en onthuld door prins Charles. Merk op dat de aanleg van het gehele plein een symbolische relatie heeft met het beeld zelf. Zo staan alle ronde en gebogen vormen voor vrijheid (van meningsuiting). De sokkel van het beeld representeert het eiland Jersey, het water eromheen is de zee, terwijl de twaalf fonteinen de twaalf parochies van het eiland vertegenwoordigen. De kompasroos wijst erop dat Jersey deel uitmaakt van een wereldgemeenschap, waarin niet overal zo van de vrijheid wordt genoten als Jersey sinds 1945 heeft kunnen doen. Het eiland hoopt dan ook dat vrede en vrijheid *'will one day extend throughout the world'*.

Occupation Tapestry Gallery

Niet ver van dit plein, aan de gerenoveerde North Quay, kun je in het museum nog langer in de sfeer van oorlog en bevrijding blijven bij het sinds 1995 bestaande Jersey Occupation Tapestry.

Op twaalf forse panelen hebben 227 eilanders (uit twaalf parochies natuurlijk) hier op indrukwekkende wijze de bezettingstijd in beeld gebracht. Gemiddeld werd aan ieder paneel ruim 2400 uur geborduurd. Aan de hand van verschillende thema's worden de vijf bezettingsjaren belicht. Met zowel aandacht voor bezetting en deportatie als transport, school en het sociale leven. Van de totstandkoming van het werk werd een film gemaakt die je ter plaatse kunt zien. Hierin worden de oorlogsherinneringen die de bordurende vrouwen ophalen, gelardeerd met archiefopnames uit 1940–1945.

Zoals vaker gebeurt, heeft een beroemde eilandbewoner zich geleend voor een inleidend woord bij de begeleidende catalogus. Ditmaal is het thrillerschrijver Jack Higgins (zie ook kader p. 64). Hij onderstreept het belang van dit handwerk door het te vergelijken met het beroemde tapijt van Bayeux, waarop is vastgelegd hoe Willem de Veroveraar Engeland innam. In geschiedkundig opzicht is die parallel goed getroffen: twee mijlpalen uit de geschiedenis met naald en draad voor het nageslacht bewaard. Maar op Higgins' bewering dat het Jersey-tapijt over een paar eeuwen net zo'n functie kan vervullen als het Bayeux-tapijt nu valt het nodige af te dingen.

> OCCUPATION TAPESTRY GALLERY, New North Quay, jerseyheritage.org

Maritime Museum

Het bezettingstapijt is ondergebracht in hetzelfde gebouw als het Maritime Museum, waar het maritieme verleden in al zijn facetten wordt belicht, met echte schepen, modelboten, navigatieapparatuur, kaarten, foto's en ga maar door. Voor kinderen zijn er verschillende interactieve opstellingen.

> MARITIME MUSEUM, New North Quay, jerseyheritage.org

Royal Square

De bijzonder korte Peirson Place voert vanuit King Street naar Royal Square. Op dit plein werd op 6 januari 1781 de slag om Jersey uitgevochten tegen het Franse invasielegertje, waarbij majoor Peirson en ook Baron De Rullecourt, de bevelhebber aan Franse zijde, de dood vonden. Een gedenkplaat op het plein herinnert nog aan deze *Battle of Jersey*.

Het vergulde standbeeld (1751) op Royal Square stelt George II voor, uitgedost als de Romeinse veldheer Caesar, maar wel voorzien van de versiersele van de Orde van de Kouseband!

Tegenover de ingang van de bibliotheek staat een grote letter V op het plei-
veisel, ter herinnering aan het Rode-Kruisschip *Vega* dat eind 1944 de hon-

DE NACHT VAN DE VOS

Zoek je nog een spannend boek om tijdens je vakantie op Jersey te lezen, dan is *The Night of the Fox* (De nacht van de vos) van Jack Higgins misschien een tip. De Britse bestsellerauteur beschrijft hierin hoe een Amerikaanse kolonel in 1944 door een aantal ongelukkige gebeurtenissen verzeild raakt op het door de Duitsers bezette Jersey. De Amerikaan is als een van de weinigen tot in detail op de hoogte van de plannen voor een invasie in Normandië. Het is de geallieerden dan ook veel waard de Amerikaan veilig van het eiland te halen of hem, desnoods, voor eeuwig het zwijgen op te leggen... Behalve spanning en sensatie geeft deze thriller ook tal van interessante details over de bezettingstijd op Jersey.

De vuurtoren wijst als een waarschuwend vinger naar de lucht, waar het gevaar (de wind) loert. Hij werd in 1873 opgericht bij dit beruchte scheepskerkhof om de zeelieden veilig rond de zuidwestpunt van het eiland te laten varen. Hij staat ook afgebeeld op het 5-pondbiljet van Jersey. Hier bevindt zich ook het marineradiostation.

Hoe gevaarlijk deze rotskust nog altijd is, bewijst een gedenkteken in de vorm van elkaar vastgrijpende handen op deze eilandpunt. De sculptuur memoreert de fantastische redding van alle 307 passagiers en bemanningsleden van de catamaran *Saint-Malo* die op 17 april 1995 onderweg was van Jersey naar Sark. Springtij gecombineerd met een krachtige westenwind dreef het schip op Le Fronquie, een rotspunt op 900 m vanaf La Corbière Lighthouse. Door snelle hulpverlening kwam eenieder met de schrik vrij.

Bij eb kun je over een dam naar de vuurtoren wandelen, maar let op, want de vloed komt snel op. En hier laat een andere **gedenksteen** weten dat het niet altijd zo rooskleurig afloopt: een assistent-vuurtorenwachter die bij opkomende vloed een toerist wilde redden, kwam daarbij zelf om het leven.

ST. PETER

aMaizin!

Voor ouders met kinderen die een dagje fun in het programma willen opnemen, is het pretpark aMaizin! een aantrekkelijke optie. Wat er zoal mogelijk is? Mini-golf en -karting, met waterpistolen schieten, ijsjes eten, koeien kijken, konijnen knuffelen, tractorrijden, een enorme glijbaan afroetsjen, een T-shirt beschilderen. Hét hoogtepunt is voor velen echter het doolhof: dwalen tussen het hoog-opgeschoten maïs blijkt voor veel kinderen een leuke uitdaging. De uitbaters hebben vooral één belangrijk advies voor hun jeugdige gasten: trek niet je mooiste kleren aan! En als het regent, is er ook een 'speelschuur' voor binnenpret.

> AMAIZIN! ADVENTURE PARK, jerseyleisure.com

Uitzicht op de noordwestkust van Jersey.

St. Peter's Church

Met ongeveer 38 m is de toren van St. Peter's Church (12de–15de eeuw) de hoogste van het eiland. De aan de basis vierkante toren heeft een vierzijdige, erg toelopende spits en is voorzien van een in Normandië gegoten klok. De kerk bestaat uit een koor en schip met twee zijbeuken en transeptarmen.

Catherine Best

Op bezoek bij Catherine Best kun je niet alleen vaststellen dat ze bijzondere sieraden ontwerpt, waaronder Oscar the Puffin, maar ook dat ze oog heeft voor een stijlvolle locatie. Op Jersey toont ze haar producten in The Windmill, Les Chenolles, en op Guernsey in The Mill (zie p. 103).

> CATHERINE BEST, catherinebest.com

ST. OUEN

St. Ouen's Bay

Niet-geoeffende zwemmers moeten in de St. Ouen's Bay erg voorzichtig zijn vanwege de sterke onderstroom. Maar door de branding, die uit de Atlantische Oceaan komt aanrollen, is de baai een paradijs voor surfers. Op het bij eb drooggevalen strand worden in de zomer auto- en motorraces gehouden. Ooit was *vraic*, zeewier, een bijna onmisbare mest voor de Jersey-boeren (zie kader p. 114). Vooral het grote strand aan de St. Ouen's Bay vormde toen regelmatig het strijdtoneel van boeren die zo veel mogelijk van dit spul probeerden te vergaren.

Guernsey

'Au rocher d'hospitalité et de liberté, à ce coin de vieille terre Normande où vit le noble petit peuple de la mer, à l'isle de Guernesey, sévère et douce.' (Aan deze rots van gastvrijheid en vrijheid, deze hoek van oude Normandische grond, waar het edele kleine zeevolk leeft, aan het eiland Guernsey, streng en zachtmoedig). Dit is de opdracht die Victor Hugo in zijn *Les Travailleurs de la mer* (1866) schreef. Diezelfde woorden zijn ook te lezen op het standbeeld van Hugo, dat in de *Candie Gardens* staat. Leunend op een stok en met een wapperende mantel kijkt hij uit over St. Peter Port, waar hij 15 jaar lang, van 1855 tot 1870, als balling woonde. Streng en zachtmoedig, twee woorden die met een beetje fantasie ook het landschap van Guernsey, het meest westelijk gelegen Kanaaleiland, aardig typeren. 'Streng' is de grillige zuidkust, waar de steile kliffen oplopen tot 80 m hoogte. Zacht(moedig) is een passend predikaat voor de zachtglooiende valleien in het binnenland, met lommerrijke weggetjes, glinsterende beekjes en, in het seizoen, kleurige bloemen.

Bij de beschrijving van de bezienswaardigheden op Guernsey is de parochie-indeling aangehouden. Eerst wordt het zuiden beschreven, dan het noorden. Alle parochies hebben uiteraard hun eigen kerk; een overzicht daarvan vind je op churchofengland.org.gg/churches.

< Havenhoofd in St. Peter Port.

Het bevrijdingsmonument in St. Peter Port.

ST. PETER PORT

Zoals heel Guernsey het hart van Victor Hugo zou veroveren (zie kader p. 94), zo deed St. Peter Port, de hoofdstad van het eiland, dat eigenlijk al nog voordat de schrijver er zijn eerste stap had gezet. Op 31 oktober 1851 schreef hij een brief aan zijn vrouw op het schip waarmee hij de haven van St. Peter Port binnenvoer. Hoewel de stad in regen en mist was gehuld, stak Hugo onmiddellijk de loftrumpet over de echte, oude Normandische haven die nauwelijks verengelst zou zijn.

St. Peter Port – door de plaatselijke bevolking ‘Town’ genoemd – is een druk en vriendelijk havenstadje met ruim 19.000 inwoners. Het stadje is in de 11de eeuw ontstaan in een beschut gelegen vallei, rondom de Town Church, en breidde zich later

uit tegen de heuvels. Tussen 1818 en 1825 werden er meer dan 400 huizen in Georgian stijl gebouwd, dikwijls gefinancierd met de winsten uit de piraterij. In het laaggelegen deel van St. Peter Port bevindt zich de oude stad met smalle en kronkelende straatjes, die hier en daar bestaat uit trappen om het hoogteverschil te overbruggen. De bovenstad biedt op verschillende plaatsen een mooi uitzicht op het havengebied en de eilandjes Herm en Sark. Andersom is St. Peter Port goed te zien vanuit de haven, met als vaste herkenningspunten de torens van het Elizabeth College, de St. James’s en de Victoria Tower.

Havens

De oostzijde van de stad wordt beheerst door levendige (jacht)havens. Aan de Weighbridge liggen de boten die naar Herm en Sark varen; tickets daarvoor zijn te koop in het havengebouw aldaar of bij de kiosk op de kade. Zie verder de praktische reisinformatie achter in de gids en de Tips en adressen bij de hoofdstukken over Herm en Sark.

Bij St. Julian’s Pier onthulde prins Charles in 1995 het **Liberation Monument**, met daarop Winston Churchills woorden: ‘... and our dear Channel Islands are also to be freed today.’ De schaduw van de obelisk wijst op 9 mei precies aan hoe laat de bevrijdingstroepen landden en welke wapenfeiten op welk tijdstip volgden.

De boot naar Herm, op de achtergrond Castle Cornet.

Castle Cornet

Aan de zuidelijke havenpier doemt het machtige kasteel Cornet op. ’s Avonds baadt dit in het licht van schijnwerpers.

In het hoogseizoen klinkt er elke dag om 12 uur een kanonschot: in rode victoriaanse uniformen geklede soldaten schieten dan het in 1799 gegoten *Noonday Gun* af. Wie op dat tijdstip aanwezig is, kan die ceremonie van dichtbij gadeslaan.

In 1204 werd op enkele rotseilanden (Îles de Cornet), die in eigendom waren van de adellijke familie Cornet, met de bouw van het kasteel begonnen. De aanvankelijk houten versterking werd opgericht op verzoek van de Engelse koning Jan zonder Land (1199–1216), omdat in 1204 Normandië een deel van Frankrijk werd en daardoor, terecht, de vrees voor Franse aanvallen op de Kanaaleilanden toenam. Het kasteel herbergde tot 1940 een garnizoen en was jarenlang de ambtswoning van de gouverneur.

Tijdens de Burgeroorlog in de 17de eeuw koos Guernsey voor Cromwell en het parlement. De toenmalige gouverneur, Sir Peter Osborne, was het daar als vurig royalist niet mee eens en wist met een handjevol manschappen Castle Cornet negen jaar voor de koning te behouden.

Pas in 1651 werd het ingenomen door het leger van het parlement, nadat admiraal Blake erin geslaagd was de bevoorrading vanuit het koningsgezinde Jersey tegen te houden. De overgave vond op een eervolle wijze plaats, want het heldhaftige verzet had ontzag afgedwongen. De belegerden verlieten het kasteel met opgeheven hoofd, slaande trom en de wapens in de hand. Of de inwoners van St. Peter Port dat konden waarderen, vermeldt de historie niet, maar je kunt het je nauwelijks voorstellen als je weet dat ze jarenlang

Pierre-Auguste Renoir, *Marine, Guernsey*, olieverf op doek, 460 x 560 mm.

RENOIR EN GUERNSEY

‘Wat een mooie plek. Wat een prachtige paden. Schitterende rotsen, stranden zoals Robinson ze op zijn eiland moet hebben gehad, maar evengoed biefstuk en bier tegen redelijke prijzen. Tot nog toe is alles uitstekend.’ Zo ongeveer beschreef de impressionistische schilder Renoir zijn eerste indrukken van Guernsey. In 1883 verbleef hij een maand lang op loopafstand

van de Moulin Huet Bay. Waarom hij daarheen kwam, werd nooit helder, maar hij zou de magnifieke baai en het bijbehorende strand zo’n 15 keer op canvas vastleggen. Uit zijn correspondentie bleek dat hij erg gecharmeerd was van het badende vrouwelijke schoon dat zich niet leek te storen aan de nabijheid van de andere sekse.

Renoirs schilderijen van het eiland werden wel op lokale postzegels afgebeeld, maar de originelen zijn er niet te bewonderen. Eind 1999 was dat even anders: een van de schilderijen hing een dag lang op Guernsey, onderweg van de verkoper naar veilinghuis Christie’s. Onnodig te zeggen dat het eiland zelf de middelen niet had om het voorgoed te houden.

Martyn Guille, Silversmiths & Fine Jewellers

Op een paar minuten lopen van de Little Chapel vind je de werkplaatsen en giftshop van Martyn Guille. Er zijn zilveren voorwerpen (van melkkannetje tot ormer), sieraden, klokken, barometers en nog veel meer.

► MARTYN GUILLE, martynguille.com

German Military Underground Hospital

Onder een lage heuvel hebben de Duitsers tijdens de Tweede Wereldoorlog een net van ondergrondse gangen en zalen laten aanleggen door honderden dwangarbeiders in dienst van de ‘Organisation Todt’. Deze krijgsgevangenen, ook uit België en Nederland, hebben er drieënhalve jaar lang bijna onafgebroken gegraven, gekapt en gemetseld.

Het graniet van de heuvel werd bestookt met explosieven, drillboren, houwen en blote handen. Talloze arbeiders vonden de dood onder neerstortende blokken. Ze werden begraven onder het graniet of beton; soms ook op het kerkhof van Les Vauxbelets.

Over de Little Chapel, de creatie van broeder Déodat, zijn de meningen verdeeld.

Een deel van het uitgegraven graniet werd vermalen en tot beton verwerkt na vermenging met Engels cement dat in 1940 in Duinkerken was buitgemaakt. Niet-gebruikt graniet werd door middel van vrachtwagens en een treintje afgevoerd en in een nabijgelegen dal gestort.

Pas in 1944 was het labyrint gedeeltelijk klaar. Het is maar enkele maanden in gebruik geweest als hospitaal voor Duitse soldaten die in Frankrijk gewond raakten in de strijd met de geallieerde legers. De zieken hadden er echter gebrek aan zonneschijn en werden daarom na zes weken overgebracht naar een bovengronds hospitaal. Het hospitaal was gebouwd voor 500 zieken, maar in tijd van nood was er plaats voor het drievoudige ervan. Bij de verschillende gangen is aangegeven waar zich de ziekenzalen, laboratoria en operatiekamers bevonden. Sommige gangen zijn ook onvoltooid gebleven. Er zijn vijf vierkante ventilatie- en ontsnappingsschachten, 13 tot 22 m hoog, met een ijzeren ladder tegen de binnenmuur. In de hoogste schacht bevindt zich een waterreservoir dat volgepompt werd met water uit een nabijgelegen bron: zo was men onafhankelijk van het water van buiten. Eenzelfde aanleg als het hospitaal vertoont de ernaast gelegen *Ammunition Store*: zalen tussen twee parallel lopende gangen, waarbij iedere zaal inder tijd was volgepakt met duizenden tonnen munitie en bedekt met geteerde kleden om het oorlogsmateriaal droog te houden.

Sark

Een wereld van dieven en moordenaars, van plunders en piraten. Zo ongeveer karakteriseerde de vermaarde schrijver Rabelais de eilanden Sark en Herm in zijn Pantagruel (1532). Sterker nog, hij adviseerde zijn lezers er nooit heen te gaan, want de bewoners zouden jongetjes doden voor het vlees. 'Erger dan kannibalen' waren die eilanders. Gewoontegetrouw overdreef Rabelais, maar een feit is dat Sark in zijn tijd nagenoeg onbewoond was en daardoor een zekere aantrekkingskracht had op gespuis. Wie het idyllische eiland tegenwoordig bezoekt, en dat is zeker aan te bevelen, zal versteld staan van de schoonheid en de rust.

< De Seigneurie met tuin.

Zo word je van de haven naar The Hill (en terug) vervoerd.

Van feodaal systeem tot democratie

Nadat St. Magloire er in de 6de eeuw zijn hoofdkwartier had gevestigd en een klooster had gesticht, bleef Sark eeuwenlang vrijwel uitsluitend bewoond door monniken. Tijdens de Normandische overheersing viel de abdij onder die van de Mont St. Michel. De Honderdjarige Oorlog maakte echter een definitief einde aan die eeuwenlange monastieke toewijding. Die onzekere oorlogstijd maakte het leven voor de kloostergemeenschap ondraaglijk. Ongeveer halverwege de 14de eeuw waren alle kloosterlingen naar Frankrijk gevlucht; van hun kloosterlijke gebouwen resteert bijna niks meer.

Kolonisatie

De eeuwen die volgden gaven, zoals gezegd, voedsel aan de bloederige verhalen van Rabelais en anderen. Pas in 1656 werd alles anders. Toen besloot Elizabeth I Sark te laten koloniseren. En zij vond Helier de Carteret, een seigneur uit Jersey, bereid deze taak op zich te nemen.

Hij vestigde zich op Sark samen met 39 andere families die allemaal een stuk land in leen kregen, een zogenoemd *tenement*. Behalve dat die families een deel van de opbrengsten moesten afdragen, dienden ze ook zorg te dragen voor de verdediging van de kust en één met een musket uitgeruste man te leveren. Dit feodale systeem, met zijn 40 tenements, functioneerde tot herfst 2006. De laatste feodale heerser was Michael

Sark

Beaumont, de kleinzoon van de geliefde, maar ongemakkelijke Dame of Sark, Sybil Hathaway (zie kader p. 140). Gedurende de bijna halve eeuw dat zij Dame was, duldde zij geen auto's, vliegtuigen of helikopters op het eiland. Toen de dokter tijdens haar regime een auto importeerde, mocht deze blijven op slechts één voorwaarde: hij moest hem laten trekken door paarden.

Dame Sybils kleinzoon beloofde te proberen dit strenge verkeersbeleid voort te zetten, hoewel hij minder natuurlijk gezag had dan zijn grootmoeder in haar tijd. Niettemin lukte het tot nog toe: het eiland is uitsluitend lopend, fietsend of met een paard-en-wagen te verkennen.

Democratie

Tot voor kort hadden de Seigneur en de landeigenaren automatisch zitting in het parlement, de *Court of Chief Pleas*. Maar een referendum in oktober

Corblets Bay heeft veel aantrekkingskracht op surfers.

te staan. Wie zich heeft laten verrassen, moet een schenking doen aan een liefdadigheidsfonds voor schipbreukelingen. En in deze tijden van moderne telecommunicatiemiddelen is er nóg een manier de plaatselijke clientèle aan het lachen te maken...

Vanaf Braye Road kun je Les Butes opgaan, waar de plaatselijke cricketclub speelt. Naast cricket is ook voetbal geliefd. De eilanders spelen met hun grote burens, Jersey en Guernsey, jaarlijks een voetbaltoernooi om de zogeheten **Muratti Vase**. De mensen die zich nog herinneren dat kleinduimpje Alderney de match won, sterven inmiddels uit. Maar de populariteit van het evenement is er niet minder op geworden.

Op Les Butes heb je een riant uitzicht op de Braye Bay en, in westelijke richting, op een aantal grillige rotseilanden.

Les Casquets

Vooral op de klippen van Les Casquets sloegen in de loop der tijd nogal wat schepen te pletter, waaronder dat van William, zoon van Henry I van Engeland, die daarbij het leven verloor.

Victor Hugo kende de gevaren van de plotseling opdoemende rotsige kustlijn uit eigen ervaring. In zijn roman *L'Homme qui rit* (1869) schrijft hij: *'Het zijn reuzen, de een na de ander. Een serie afschrikwekkende tweegevechten. Charrybdis en Scylla zijn er maar twee; les Casquets, Ortach en Aurigny drie.'*

Zijn vergelijkingen spreken nog meer tot de verbeelding als je zelf een boottochtje rond Alderney maakt. Je vaart dan langs het eilandje Burhou en de twee grote rotsen, Les Etacs, waarop talloze jan-van-genten zitten. Achter in deze gids vind je meer informatie over de mogelijke boottochten.

BLONDE HEDGEHOG

Ongeveer een kwart van de egelpopulatie op Alderney is blond! Het gaat bij de *blonde hedgehog* niet, zoals vaak wordt gedacht, om een albinosoot, maar om een genetische variant. Opvallend aan die witte egels is bovendien dat ze nooit vlooiën hebben. Zie de postzegels op p. 14.

BREAKWATER

De haven in Braye Bay wordt beschermd door een ongeveer 600 m lange golfbreker, de *breakwater*, die jaarlijks duizenden jachtjes enige beschutting biedt. Hoewel de plaatselijke schippers betwijfelden of een golfbreker op die plaats bestand zou zijn tegen de storm, besloot de regering hem in 1864 te laten aanleggen als bescherming voor de Britse vloot. Vanuit de haven in Braye Harbour werd een spoorlijn naar de steengroeve aangelegd. De sceptici kregen gelijk: het bouwwerk, dat aanvankelijk ongeveer anderhalve kilometer lang was, bleek niet tegen de zee opgewassen. Een deel ging al spoedig verloren, terwijl het restant veel onderhoud vergde. In 1980 onderhandelde de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken Leon Brittan met Guernsey over het nogal in de papieren lopende onderhoud van de golfbreker. Hij wilde dat Guernsey daar voortaan zelf voor zou betalen als een bijdrage van het eiland aan het defensiebudget van de Britse regering. Het onverwachte verzoek was een reactie op het feit dat de regeringen van Jersey en Guernsey geld schonken aan de Falklandeilanden, die, net als zijzelf in de Tweede Wereldoorlog, een bezetter moesten dulden. De Britse regering redeneerde heel simpel: de Kanaaleilanden zullen net zo verdedigd worden als de Falklands, maar daaraan moeten ze zelf ook financieel bijdragen. In het verlengde van de breakwater aan de westzijde ligt het waarschijnlijk oudste victoriaanse fort, Fort Grosnez, van waaruit de oorspronkelijke vluchthaven werd bewaakt.

Vanaf Braye Harbour loopt nog steeds een **spoorlijn** naar Mannez Quarry in het noordoosten: de enige spoorverbinding op de Kanaaleilanden, destijds in gebruik om steen te vervoeren. Nu trekt een **diesellocomotiefje** wagons die van de London Underground zijn geweest als attractie voor de toeristen.

> ALDERNEY RAILWAY COMPANY, alderneyrailway.gg

RONDJE ALDERNEY

Een verkenning van het eiland kan gemakkelijk te voet worden gedaan via de wegen, maar ook over de klifpaden langs de vooral in het noorden grillige kustlijn. De wandeling voert langs victoriaanse forten, Duitse bunkers en mooie baaien met rustige zandstranden. Wie er in het juiste seizoen is, wordt bovendien verrast door verschillende soorten wilde orchideeën.

BELANGRIJKE ADRESSEN EN TELEFOONNUMMERS

- Alarmnummer: tel. 112 of 999

Ambassades

- Ambassade van Groot-Brittannië in Nederland, Lange Voorhout 10, 2514 ED 's-Gravenhage, tel. 070-4270427, gov.uk/world/organisations/british-embassy-the-hague
- Britse ambassade in België, Oudergemlaan 10, 1040 Brussel, tel. 02/2876211, gov.uk/world/organisations/british-embassy-brussels

Officiële sites van de toeristenbureaus

- jersey.com
- visitguernsey.com
- herm.com
- sark.co.uk
- visitalderney.com

REIZEN NAAR DE KANAALEILANDEN

Het goedkoopste en gemakkelijkste vervoer is de georganiseerde vliegreis, waarbij het verblijf op de eilanden en de heen- en terugreis geheel zijn verzorgd. Vraag hiernaar bij uw reisbureau of kijk op internet. In de Kanaaleilanden gespecialiseerde touroperators zijn Sunair (sunair.nl) en Buro Scanbrit (buroscanbrit.nl). Als je je reis bij deze organisaties boekt, kun je vanaf Rotterdam rechtstreeks op Jersey of Guernsey vliegen met Blue Islands. In België biedt Beautiful Britain (beautifulbritain.be) reizen naar Jersey aan.

Boot

- Manche Îles Express vaart vanaf de Franse kust (Granville, Barneville-Carteret, Diélette) naar Jersey, Guernsey, Alderney en Sark (manche-iles.com)
- Met Condor Ferries kun je de oversteek naar Jersey en Guernsey maken vanuit zowel Frankrijk (St. Malo) als Engeland (Poole, Portsmouth). Inlichtingen: condorferries.co.uk

REIZEN TUSSEN DE KANAALEILANDEN

Tussen Jersey, Guernsey en Alderney kun je vliegen of varen. Herm heeft geen vliegveld, maar is per boot bereikbaar vanaf Guernsey. Ook Sark is alleen per boot bereikbaar; zowel vanaf Jersey als Guernsey varen er boten.

Boot

- Manche Îles Express (manche-iles.com)